

Članice Družbe milosrdnih sestara sv. Križa rođene u Đakovu

UDK 929:2-722(497.5 Đakovo)''18/20''

Izvorni znanstveni rad

Estera Radičević

Milosrdne sestre sv. Križa, Đakovo

U članku se, na osnovu arhivske građe i druge literature, obrađuje doprinos Milosrdnih sestara sv. Križa, rođenih Đakovčanki, koje su svoje talente ugradile u napredak rodnoga grada na prosvjetnom, kulturnom, humanitarnom i religioznom području. Bilo ih je petnaest. Posljednja je umrla 2015. godine i, nažalost, već dugi niz godina nijedna djevojka iz Đakova nije ustrajala u pozivu Milosrdne sestre.

Ključne riječi: Grad Đakovo, Samostan sestara sv. Križa, humanitarni rad, prosvjeta

Uvod

Nadam se da građani Đakova ipak imaju nekoga znanja o djelovanju i radu Družbe milosrdnih sestara sv. Križa, koja je u gradu prisutna od 7. lipnja 1868. godine, kada su, na poziv biskupa Josipa Jurja Strossmayera, sestre stigle iz Švicarske. Tu su preuzele malu bolnicu biskupskoga vlastelinstva, te kada su naučile hrvatski jezik, Žensku pučku školu, Preparandiju i kasnije Višu djevojačku školu. U zajednicu su ulazile djevojke iz raznih dijelova Austrougarske monarhije - Austrije, Moravske, Mađarske, Njemačke i drugih krajeva. No, trebalo je nešto dulje vrijeme da se djevojke iz naših krajeva

odluče priključiti zajednici. Razlog tome bio je taj što je Družba imala generalnu kuću izvan granica države. Pa i sama s. M. Amadeja Pavlović u svom životopisu napisala je da nije željela doći u Đakovo, jer je kuća Matica bila u Švicarskoj.¹

Đakovo je bilo malo mjesto, pri dolasku sestara, jedva veće selo. I s. Eugenija Weltz, koja je prva posjetila Đakovo 1857. godine, napisala je tadašnjoj generalnoj poglavarici majci M. Tereziji Scherer da se „u gradu nema puno toga vidjeti.”² To malo mjesto, koje je do danas naraslo i broji gotovo 30 000 žitelja, osim katedrale, na koju, pri spomenu Đakova, svi odmah pomisle, skriva u svojoj povijesti tajnu života i rada preko tisuću redovničkih osoba, bez kojih današnje Đakovo ne bi tako izgledalo. Među njima je i petnaest sestara kojima je Đakovo rodno mjesto. U ovom prilogu će poimence biti obrađena svaka sestra rođena u Đakovu. Njihov doprinos razvoju zajednice i grada obradit će se na osnovu arhivskih dokumenata kao i na osnovu objavljenih članaka u pojedinim časopisima i to kronološkim redom rođenja.

Ana s. Fides Petz (1878. - 1950.)

s. Fides Petz

1 Arhiv s. M. Amadeje Pavlović, *Životopis* (rukopis).

2 RADIČEVIĆ, s. M. Estera, *Milosrdne sestre sv. Križa Hrvatske provincije, O 150. obljetnici dolaska u Đakovo (1868.-2018.)*, Đakovo, 2018., 11.

Obitelj Petz

Među sestrama iz Đakova koje su ušle u zajednicu sestara sv. Križa prva je bila Ana Petz. Stupila je u samostan 28. srpnja 1894. godine. Iz sačuvanih dokumenata sestre Fides nije bilo moguće otkriti gotovo nikakve podatke o obitelji iz koje je potekla. Nije se, nažalost, sačuvao niti njezin životopis, koji inače novakinja piše prije prvih zavjeta. Čak ni njezini osobni podatci nisu bili sasvim točno upisani, pa je trebalo tragati na drugim stranama i u drugim arhivskim knjigama. Zahvaljujem posebno gospodinu Željku Lekšiću koji mi je velikodušno pomogao i od kojega sam dobila podatke o ovoj đakovačkoj obitelji. Također hvala gospodinu Vlatku Dolančiću, arhivaru Nadbiskupijskog arhiva u Đakovu, koji mi je istražio i poslao tražene podatke, kao i mr. Luki Marijanoviću, umirovljenom profesoru.

Ana je rođena 6. studenoga 1878. godine u Đakovu kao treće, od sedmero djece Eduarda i Sabine.³ Otac obitelji Eduard Petz rođen je 1842. godine u Požunu (danas Bratislava). Po zanimanju je bio slikar, ili kako je na nekim mjestima zapisano, dekorater, moler. U Đakovo je došao iz Beča. Prema istraživanjima Željka Lekšića Eduard je u Beču bio oženjen Magdalenom rođ. Jagenteufel i s njom imao kćer Sabinu. U Đakovo je došao kao pomoćnik Josipa Voltolinia koji je preuzeo posao dekoratera novosagrađene stolne crkve.⁴ Vjerojatno je još u Beču, nakon što je ostao udovac, sklopio brak sa Sabinom (rođ. 1848.) rođ. Papstman, Pastmann ili Pabstman kako je zapisano u dokumentaciji samostanskoga arhiva.⁵ Obitelj ovoga prezimena nije bila

3 Nadbiskupijski arhiv, „Kazalo krštenih Đakovo 1875.-1891.” Ana je upisana pod brojem 21.

4 Usp. *Josip Juraj Strossmayer biskup bosansko-djakovački i srimeski god. 1850-1900.*, Pretisak, *Matija Pavić - Milko Cepelić*, uredio i odgovara Petar Strgar, Priredili: Mirko Čurić, Vlado Filić, Jasna Kalman, Anica Marelja, Blaženka Rac, Petar Strgar, Petar Šola; Đakovo, 2013., str. 337. Ovdje čitamo: „Uz Voltolinia, koji je vrlo dobro hrvatski govorio, radio je njegov sestrić Ivan Betica i Bečlija Eduardo Petz. Ovaj potonji je i nakon dovršene crkve u Djakovu ostao, pa tečajem 18 godina mnoge crkve po biskupiji dekorirao.” Voltolini je s biskupom J. J. Strossmayerom sklopio ugovor glede dekoriranja cijele crkve 14. studenoga 1873. godine. U Đakovo dolazi 1874. i ostaje do dovršenja crkve. „Uz Voltolinia su radili kao pomoćnici Ivan Betizza, njegov sestrić i Eduardo Petz (...) Petz se nastanio u Djakovu, pak je do sada 18 crkava po biskupiji vrlo lijepo maljarijom ukrasio.” Isto, str. 387.; Vidi također članak „Znameniti arhitekti, kipari i slikari đakovačke katedrale” u: *Vjesnik Đakovačke biskupije* br. 7-8/1966., str. 130. „Petz Eduard. U Đakovo je stigao iz Beča i u njemu ostao sve do svoje smrti 24.1.1901. U đak. biskupiji je maljarijama ukrasio oko dvadeset crkava.”

5 S njom je imao sedmero djece: Sabina (1873.); Eduard (1876.); Ana - s. Fides (1878.); Karolina (1881.); Stjepan (1883.); Julije (1885.); i Viktor /Vlado/ (1887.). Usp. MARKOVIĆ, Mirko, Đakovo i Đakovština, u: *Zbornik Đakovštine* br. 1., Centar za znanstveni rad, Vinkovci, 1976.: str. 250.-251.

nastanjena u Đakovu, a iz Matične knjige umrlih vidljivo je da je rođena u Bavarskoj. Umrła je u Đakovu 1912. godine i pokopana zajedno sa suprugom na đakovačkom groblju. Eduard je umro 1901. godine. Njihov spomenik je nažalost u prilično zapuštenom stanju. U Upravi groblja stoji da je spomenik pod zaštitom. Vapi za obnovom. Osim stolne crkve u Đakovu u đakovačkoj biskupiji E. Petz ukrasio je još 18 crkava. Da je bio vrstan dekorater i slikar zabilježeno je na nekoliko mjesta. Tako Pavić-Cepelić u svojoj knjizi posvećenoj biskupu Strossmayeru, za njegov zlatni jubilej biskupstva o Petzu pišu: „Vješta ruka dekoratera E. Petza, negda suradnika Voltolinieva u katedrali, a sada nastanjenoga u Djakovu, lijepo i ukusno je bojadisala crkve u Semeljcima, u Djakovu (samostanu)⁶, Nuštru, Mikanovcima, Indjiji, Djakovu (župna crkva), Privlaki, Ceriću, Marincima, Kaniži, Vinkovcima, Bogdanovcima, Strizivojnoj, Tomašancima i u Ivankovu. Sve su to radnje trajne i umjetničke vrijednosti. Osim toga ličene su s nova crkve u Aljmašu, Rumi, Drenovcima, Kopanici ...”⁷

Njegov rad je bio zapažen i nakon teškog potresa koji je zadesio Đakovo 1884. godine. „Nakon snažnog potresa, koji se dogodio 24. na 25. ožujka 1884. godine, vršeni su opsežni radovi na obnovi crkve, 1884. i 1885. godine. U toj obnovi je đakovački dekorater Eduard Petz oslikao crkvu po skici Ludovika Seitza!”⁸ Da li je pri izradi fresaka u katedrali Petz, koji je pomagao u njihovoj izradbi, naslikao i svoju kćer Anu na freski *Govor na gori*, koja u plavoj haljini sjedi do Isusovih nogu? U samostanskom arhivu, sačuvana je fotografija s. Fides vjerojatno sa svojim učenicama iz godine 1943., a na poleđini je napisano da je s. Fides naslikana na ovoj freski u katedrali. (Vidi priloženu fotografiju) Mogla bi to biti istina, iako se djevojčica na freski čini nešto starija, i iako Dragan Damjanović piše „da je njegov sin završio karton

6 Ovo nije bila sadašnja samostanska crkva koja je građena 1908. godine, nego je to bila kapela u zgradi internata i škole i u kojoj je bila također i provincijalna uprava. Kapela je bila posvećena sv. Josipu.

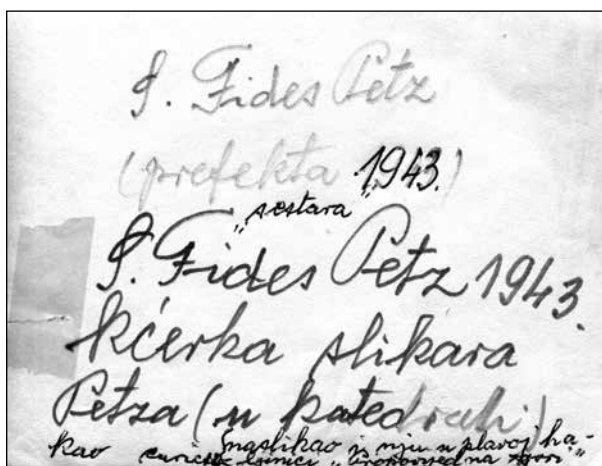
7 PAVIĆ-CEPELIĆ. navedeno djelo, 408.; Ovdje je također zabilježeno koliko je dobio plaću za svoj rad; „...a decorateru Petzu (g. 1897.) za pozlaćivanje 888 forinti”. 350.

8 LEKŠIĆ, Željko, *Zgrade na nekadašnjem đakovačkom Zrinjskom trgu*; u Zbornik Muzeja Đakovštine, br. 8., Đakovo, 2007., 119.; Vidi također: ĐURIĆ Tomislav-FELETAR, Dragutin, *Stari gradovi, dvorci i crkve Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema*, Zagreb, 2002., 273: „Crkva je dobila kasnobarokni izgled, iznutra je oslikana u maurskom stilu, što je obavio Eduardo Petz iz Beča, prema predlošcima rimskog slikara Lodovica Seitza”.

za fresku Propovijed na gori”⁹ Osobno sam o tome puno puta slušala od sestara koje su poznavale s. Fides i s njom živjele. Poznato je da je slikar Ludovico Seitz na freski *Susret Marije i Elizabete* prikazao svoje sestre Helenu i Franceskinu, te svoju suprugu sa svojim sinom Angjelottom u njezinom naručju, te starijim sinom Giorgettom koji stoji uz Zakariju.¹⁰

s. Fides sa učenicama

Poledina fotografije

9 Usp. DAMJANOVIĆ Dragan, *Đakovačka katedrala*, Matica hrvatska Zagreb 2009., 317. Ako je ove godine 1873./74. završio karton, dakle nacrt, moguće je da je nakon potresa E. Petz dovršio fresku.

10 CEPELIĆ, Milko, *Stolna crkva đakovačka*, Đakovo, 1915., 54.

Život i rad s. Fides Petz

Kako se iz gornjih podataka vidi Ana je odrasla u brojnoj obitelji u kojoj sigurno nije nedostajalo radosti, međusobnog razumijevanja, pobožnosti, složnog rada. Otac je radio na ukrašavanju crkava i bilo bi nemoguće da mu je obitelj bila daleko od vjere i Crkve. Žensku pučku školu, kao i Višu djevojačku školu pohađala je Ana kod Sestara sv. Križa u rodnom gradu. Iz sačuvanih školskih izvješća vidljivo je da je svaki razred završila s odlikom. Nakon završetka škole ušla je u samostan 28. srpnja 1894. godine. Kako je bila odlična učenica, nakon jedne godine kandidature, poslana je zajedno s još dvije kandidatice u Zagreb na Učiteljsku školu kod sestara Milosrdnica sv. Vinka 1895. godine.¹¹ Nakon završene Učiteljske škole vraća se u Đakovo. Tu najprije završava redovničku formaciju postulature i novicijata. Prve zavjete, s imenom s. Fides, polaže 29. 8. 1899. Početkom školske godine, 1. rujna 1899. započinje rad u samostanskoj školi. Tu će doći do izražaja njezini talenti koje je nesebično ugradila u rad s djecom i u zajednicu. O njezinom nastupu u školski rad čitamo u Povijesti samostanskih škola za školsku godinu 1898./99. sljedeće: „Dosadanjem učiteljskom osoblju na toj školi pridružile su se ljetos dvije nove praktikantice naime s. Fides Petz i s. Spes Sertić, kandidatkinje puč. učiteljstva; po tom je učiteljski zbor sastojao (se) od lanjskih i pomenutih dvajuh novih članova.”¹² Već je sljedeće školske godine 1899./1900. postala razrednica prvog razreda.

„Nakon položenih ispita za Više škole dolaze na našu Višu školu s. Fides Petz i s. Spes Sertić”¹³ Također je radila na opetovnici.

Uz nastavničku službu, službu razrednice, rada na opetovnici, s. Fides je bila i učiteljica glasovira. Učenje glasovira bio je neobligatan predmet, ali je uvijek bilo dosta učenica - nekada jedanaest, nekada pet, osam ili više. U petom i šestom razredu Više škole predavala je prirodopis i u isto vrijeme bila učiteljica trećeg razreda niže škole, te imala 11 učenica za glasovir. Školske godine 1907./8. bila je učiteljica prvog razreda pučke škole, u petom i šestom razredu više škole predavala je prirodopis i prirodne nauke i sa s. Mihaelom

11 Arhiv provincijalne kuće u Đakovu, (dalje APKĐ), *Proširena kronika 1868. - 1917.*, 49. Tu je zabilježeno: „30. 8. 1895. polaze kandidatice Ana Petz, Fanika Sertić i Katica Alt u Zagreb na Učiteljsku školu.”

12 APKĐ, *Povijest samostanskih škola*, (rukopis), 162.

13 Isto, 65.

Pinter imala 30 učenica za glasovir, te crkveno i svjetovno pjevanje.¹⁴ Imale su i dvije pomoćnice. Tako je s. Fides zauzeta i plodonosno djelovala u samostanskim školama.

Godine 1914. premještena je u Bosanski Brod. Tamo su 1909. godine sestre sv. Križa bile pozvane da otvore pučku školu, ali zbog različitih zavrzlama i administrativnih zapreka najprije je otvorena škola za djecu njemačkoga jezika.¹⁵ Upravu škole i brigu za zajednicu preuzela je s. Fides Petz. Njezinim zauzimanjem i trudom škola je i otvorena i dobila pravo javnosti. Radom je započela 14. rujna 1914. godine. Svi su bili izuzetno zadovoljni. Iako je škola bila smještena samo u jednoj prostoriji s. Fides je učinila sve da se nastava održava kvalitetno, po programu i propisu ministarstva. U sva četiri razreda bilo je upisano 51 dijete. S. Fides se zauzela kako bi proradila i hrvatska škola. Nakon višekratnog pismenog inzistiranja dobiva hrvatska pučka škola u Bosanskom Brodu pravo javnosti. To je bila zasluga s. Fides.

Kako je trajao Prvi svjetski rat škola je morala prestati s radom, jer je prostorije zauzela vojska, a s. Fides se vratila u Đakovo 1916. godine.

Vrativši se u provincijalnu kuću ona ponovo počinje predavati na Višoj ženskoj školi.¹⁶ Sada uz rad u školi postaje voditeljica liturgijskog pjevanja u samostanskoj zajednici, a predaje i glazbu, te ima satove iz glasovira. Ona je bila zauzeta nastavnica te uz obaveznu školu održavala je i razna predavanja. Tako npr. šk. god. 1929./30. od 3. - 5. svibnja održavali su se u školi Dani borbe protiv tuberkuloze, te je s. Fides održala nastavnicima i djeci zapaženo predavanje o ovoj bolesti.¹⁷

Aktivno je sudjelovala u svim događanjima škole. Sa s. Kostkom Kovačević organizirala je i vodila na izlet učenice u Erdut i Osijek.¹⁸ Godine 1928. 30. kolovoza imenovana je direktoricom, odnosno ravnateljicom škola. Sve su to bile obveze i dužnosti koje su tražile ne samo vrijeme, nego i zalaganje, pripreme, dodatne napore, ponekad izuzetne žrtve.

---

14 Isto., 274.

15 Društvo „Verein der Deutschen in Bosnien und Herzegovina“ zamolilo je preko predstojnika B.H. željezničarske ložione Adolfa Wettela da sestre otvore školu za njihovu djecu, što su sestre i učinile. Usp. RADIČEVIĆ, s. M. Estera, *Milosrdne sestre sv. Križa u Bosanskom Brodu (1909.-1949.)*, u: U znaku Križa, List Milosrdnih sestara sv. Križa, God. XXXI., br. 125/2. 2011., 33.

16 APKĐ, *Povijest samostanskih škola.*, 340.

17 APKĐ, usp. Isto., 392.

18 Isto, 414.

Godine 1925. imenovana je s. Fides za prefektu, voditeljicu konvikta. I tu je službu obnašala dugi niz godina, na zadovoljstvo svih - i poglavara, i nastavnika, učenica i konviktica, kao i njihovih roditelja.

Kao učiteljica i odgojiteljica u školi i internatu radila je s mnogo uspjeha. Ne samo inteligencijom i pedagoškom spremom nego još više svojom dobrotom i majčinskom ljubavi. Ona je znala učenice oduševiti, ohrabriti, podići u njima samopouzdanje i ponos. Znala ih je oduševiti za sve što je dobro, lijepo i plemenito. Odgojila je generacije uzornih djevojaka i vrijednih i dobrih majki. Učenice su se uvijek sjećale svoje učiteljice, tražile je i pitale za savjet i kada su već završile školu.

Godina 1922. donijela je s. Fides još jedno zaduženje: 3. veljače imenovana je članicom provincijalne uprave, provincijalnom savjetnicom. I na ovoj dužnosti je pokazala svoju ljubav prema sestrama i zajednici. U osvrtu na njezin život i rad nakon smrti zabilježeno je o ovoj dužnosti: „Kao provincijalna savjetnica i Prefekta sestara s. Fides djelovala je dugi niz godina i odgojila je generacije dobrih redovnica.”¹⁹

Godine 1928. imenovana je za zamjenicu provincijalne poglavarice, sestri M. Charitas Alt. U to vrijeme ova služba je zahtijevala mnogo više nego danas. Prefekta sestara je često trebala umjesto provincijalne poglavarice, zbog njene odsutnosti ili putovanja, rješavati mnoge probleme, voditi brigu za sestre i njihove raznovrsne potrebe, kako u provincijalnoj kući tako i na filijalama. Obavljati, po nalogu provincijalne poglavarice vizitacije zajednica i mnogo drugih poslova i zaduženja. Osobito se znala ophoditi s teškim i kompliciranim naravima, što joj je olakšavalo svaki posao i kao ravnateljici škole i kao prefekti sestara. Kroz 12 godina vršila je službu provincijalne savjetnice i zamjenice provincijalne poglavarice.

Kako je to sve uspijevala? U Kronici je sestra o njoj zapisala sljedeće. „Časna sestra Fides bila je vedre naravi, vrlo inteligentna, puna ljubavi i dobrote, finoga i otmjenog ponašanja, svakomu pristupačna. Uživala je veliko povjerenje svih sestara. Svaka je sestra našla kod drage sestre Fides razumijevanja, utjehe i obodrenja. Jedna izvanredno lijepa crta njezina značaja jest ta, da je svakoga znala ispričati, svaku manu zagladiti i uvijek nečim lijepim i dobrim prikriti.

---

19 APKĐ, *Kronika Hrvatske provincije 1950. - 1968.*, 6.-7.

Ali isto tako znala je dubokom vjerom i predanjem u volju Bođu primiti i podnijeti teške kušnje i križeve, a da to nitko nije zapazio. Nikada se nije potužila.”²⁰

Uz mnoge lijepe vrline bila je obdarena i umjetničkim darovima. Lijepo je crtala i vrlo voljela glazbu. Imala je satove klavira učenicama, a dugi niz godina unosila pjesmu i vedrinu u sestarsku zajednicu.

Nakon tako napornih dužnosti i dugogodišnjih obveza u upravi škola, internata i provincije s. Fides 2. veljače 1940. godine odlazi u Rijeku, na Sušak. Na njezino mjesto u upravu provincije dolazi s. M. Amadeja Pavlović. S. Fides je na Sušaku također preuzela odgovornu dužnost voditeljice djevojačkog internata. No ovdje nije ostala dugo. Po zakonima Nezavisne Države Hrvatske na vodećim mjestima su smjeli biti samo Hrvati. Zbog toga se moralo u Osijeku zamijeniti s. Mechtildis Schmitt, koja je bila njemačke narodnosti, pa je s. Fides preuzela službu odgovorne sestre u zajednici umjesto nje. Tako je još tri godine do 1944. vodila zajednicu u Osijeku, iako je već bila starija i prilično bolesna i iscrpljena. Tada se vratila u Đakovo i došla u zajednicu starijih i bolesnih sestara.

Uza sve obveze i odgovorne dužnosti koje je s. Fides obavljala stigla se baviti i prevoditeljskim radom. Prevodila je asketske knjige s njemačkoga jezika. Osobito se ovom radu posvetila na bolesničkom katu. Danas, nažalost ne znamo koja je djela prevela. Bilo je dosta sestara koje su se bavile prevoditeljskim radom, ali je rijetko zapisano što je pojedina sestra prevela. Bilo je već puno ako je bilo zabilježeno: „prevela jedna sestra sv. Križa!”

Vrativši se u Đakovo s. Fides je prešla u zajednicu bolesnih sestara. Kako je to bila teška godina u kojoj su kroz provincijalnu kuću prolazile različite vojske, uzimale dio po dio, dovozile ranjenike pa i sama vojska je ostajala u prostorijama, bilo je sve manje mjesta za sestre. Tako je tadanja provincijalna poglavarica, s. M. Amadeja, tražila gdje bi smjestila neke sestre, osobito bolesne, jer je bilo samo pitanje vremena kada će vojska zauzeti i zapadni dio kuće. Zbog toga je jedan dio bolesnih sestara 15. studenoga 1944. preselio u Bogoslovno sjemenište. Tamošnja poglavarica s. Salezija Vinković je u kronici zajednice zapisala: „15. XI. Broj sestara se povećao dobili smo još šest sestara iz samostana jer vojska koja je stalno dolazila nije poštedila ni našu

---

20 Isto, 7.

dragu samostansku kuću (...)”²¹ Među tim sestrama bila je i s. Fides. Ona je bila ta koja je tješila i hrabrila sestre kada je 20. XI. bilo bombardirano Đakovo i kada su dvije granate pale u dvorište sjemeništa. Prilagodila se novonastaloj situaciji, kada su svećenici, zbog vojske u kući, zauzeli blagovaonicu sestara, a one morale tražiti mjesto gdje će objedovati. Nikada nije prigovorila. Na Badnjak je Majka Amadeja, provincijalna poglavarica, posjetila zajednicu i otpratila s. Fides u provincijalnu kuću kako bi Božić proslavila kod kuće.²²

S. Fides je doživjela radost proslaviti svoj zlatni jubilej - pedesetgodišnjicu zavjeta 20. svibnja 1949. godine. Za tu prigodu je s. Kazimira Prakaturović napisala tekst naslovljen „U spomen časnoj s. Fides”. Ovdje ću citirati samo nekoliko rečenica koje karakteriziraju osobu s. Fides: Među ostalim s. Kazimira piše: „(...) Plemenita duša časne sestre Fides bila je prožeta težnjom za ljepotom i ljubavlju. To je ono dvoje što će u vječnosti vladati. Smisao za ljepotu baštinila je po svome ocu, koji je bio slikarski umjetnik. I ona sama bila je umjetnički nadarena. Tu darovitost, kao i sve drugo, posvetila je slavi Božjoj. O tome svjedoče mnoge slike i oltarnici, što ih je ona svojim kistom ukrasila. I kad nije imala prilike da ljepotu bojama izrazi, ona ju je nastojala tonovima uskladiti. (...) U svojoj ulozi duhovne majke odlikovala se nenadmašnom dobrotom. Tim je osvajala mladež koja ju je iskreno poštovala i cijnila. Nju su resile aristokratske vrline, a neizbježive bure života smirivala je ona u vedrim poljima svoga duha. (...) U svojoj osami zadnjih godina pokazala je mnogo razumijevanja za one, koji su je pohađali, te ih je bodrila riječju i primjerom. Njen prvi i zadnji primjer bio je pogled na vječnost.”²³

S. Fides je umrla u provincijalnoj kući 28. veljače 1950. godine i pokopana na starom samostanskom groblju u blizini groba svojih roditelja.

---

21 APKĐ, *Kronika zajednice u Sjemeništu 1944. - 1967.*, 2.

22 Usp. isto., 4.; *Kronika Hrvatske provincije sestara sv. Križa od god. 1868. - 1968.* (umnoženo ciklostilom) 91.

23 APKĐ, Fascikl dokumenti s. Fides Petz.

Kata s. M. Charitas Alt (1880. - 1948.)

Jedna od zaslužnih, ako ne i najzaslužnijih sestara i poglavarica, danas Hrvatske provincije Milosrdnih sestara sv. Križa u Đakovu, sigurno je s. M. Charitas Alt. U „Kazalu krštenih Đakovo 1875.-1891.” na str. 2, 1880., broj 3 stoji podatak: Kata Alt, rođena 1880. je kći Nikole i Lize, a u „Kazalu vjenčanih Đakovo 1877.-1932.”, u 1877. godini je podatak o vjenčanju Altet²⁴ Nikole i Lize Schmid 27. studenoga 1877.” S vremenom je obitelj vjerojatno skratila prezime u Alt²⁵ jer i na obiteljskom grobu na đakovačkom groblju stoji prezime Alt.

Stanovali su u Bungurevačkoj ulici br. 369. Otac joj je bio ratar, a majka Elizabeta (Liza) rođena Schmidt, domaćica. O djetinjstvu Majke Charitas se ne zna gotovo ništa, tek se zna da je njezina majka bila vrlo pobožna, uzorna kršćanka.

Školovala se u samostanskim školama u Đakovu. U školskim izvješćima nalazimo njezino ime među učenicama pučke i više škole među odlikašicama, a posljednju godinu Više škole nalazi se i među konvikticama. Nakon završene Više škole 24. kolovoza 1895. godine ušla je u kandidaturu. Poglavari su je poslali u Zagreb gdje je završila Učiteljsku školu, a godine 1898. vodi je s. Engelberta Sporčić sa još dvije kandidatice u Ingebohl, u Švicarsku. Tamo je završila postulat i novicijate te učila strane jezike - francuski, engleski i talijanski. Prve zavjete je, kao s. M. Charitas, položila 24. travnja 1900. godine u Ingenbohl.

Nakon položenih prvih zavjeta vratila se u Đakovo i tu odmah započela raditi na Nižoj pučkoj i Višoj ženskoj školi. Uz ovaj rad već kao mladoj sestri povjerena joj je bila dužnost pomoćnice magistre novakinja. Nakon nekoliko godina imenovana je učiteljicom novakinja i punih 27 godina oduševljeno i

24 Ovo prezime postoji ponajviše u Britaniji i Irskoj, ali ga nema više u Njemačkoj.

25 Nadbiskupijski arhiv u Đakovu.

velikom revnošću odgojila generacije dobrih, požrtvovnih i svetih sestara. Godine 1907. s. Charitas je bila imenovana i za prvu provincijalnu ekonomu.

Odgojiteljski i prevoditeljski rad s. M. Charitas

Svaku dužnost koja joj je bila povjerena s. M. Charitas je radila stručno, savjesno, zauzeto, „revnošću deseterostrukom”, kako stoji u Sv. Pismu (Bar 4,28).

U školi je, uz učiteljsku službu na Nižoj pučkoj školi, predavala jezike - njemački, talijanski, francuski i engleski. Uvijek je imala puno učenica - tjedno je znala imati, uz sve druge obveze i po 22 sata. Ovi jezici nisu bili obližni predmeti, što znači da satove nije mogla održavati u vrijeme nastave. To je zahtijevalo dodatno vrijeme. Kada je godine 1928. s. Charitas preuzela službu provincijalne poglavarice, ona je upravu škola predala s. Fides Petz. Tako je s. Fides bila prva direktorica samostanskih škola. Do tada su to bile uvijek provincijalne poglavarice. S. Charitas se brinula da njezine učenice, i uopće učenice samostanskih škola, steknu što solidniju naobrazbu, poučavala ih je u svim djevojačkim vrlinama, a također vodila brigu za duhovni život učenica. Tako su svake godine učenice imale trodnevne duhovne vježbe, bile učlanjene u Marijinu kongregaciju i druge izvannastavne aktivnosti.

Odgojiteljski rad s. M. Charitas u školi ne može se odvojiti od njezinih odgojnih nastojanja i metoda u novicijatu. Kako je bila vrsna učiteljica i odgojiteljica mladeži s. M. Charitas je svoju ljubav poklonila i svakoj sestri. Godine 1914. bila je imenovana prefektom, tj. zamjenicom provincijalne poglavarice, nakon što je Majka Engelberta Sporčić preuzela službu provincijalne poglavarice. U toj službi s. M. Charitas će ostati niz godina, sve dok sama ne bude imenovana provincijalnom poglavaricom 1928. godine. Sestre su je veoma voljele i poštivale, jer joj je prvo bilo stalo do toga da svaka bude najprije prava sestra sv. Križa. To je uključivalo puno odricanja, žrtve, zauzetosti na svim područjima, osobito u duhovnom životu. U svemu tome je s. Charitas prednjačila svojim životom i primjerom i to su sestre poštovale. Njezine upute su se nosile kroz život i prenosile mlađim naraštajima, želeći da se sačuva duh utemeljitelja koji je ona živjela.

O tom njezinom radu svjedoče mnoge sestre. Tako npr. s. Alojzija Švabe, u jednom pismu piše: „Majka Karitas nam je često još kao kandidaticama

govorila: 'Djeco, ako navečer niste umorne od posla i ako umorne ne legnete u krevet, onda niste ispunile svoj dan sestre sv. Križa!'"²⁶ Već ova rečenica govori o duhu kojim je disala i radila. Ovdje ćemo izdvojiti samo još neka svjedočanstva, kao npr. „Kada smo polazile u Zagreb u školu, dala nam je blagoslov s riječima: 'Među dobrima budite najbolje, među marljivima najmarljivije, među pobožnima najpobožnije'. Tim nas je riječima poslala na put. Mi to nismo zaboravile. Kada smo joj saopćile kakav lijep doživljaj ili da smo što lijepo vidjele, rekla nam je: 'Idi, čini i ti tako'". Znala nas je opominjati riječima: „Ako godinama nosimo iste slabosti i s njima sebi i drugima otežavamo život, znak je da ne obrađujemo tlo svoga srca, da je naša duša kao neobrađen vrt i neuzorana njiva.”

Imala je dar zapažanja i bila je vrlo pažljiva i tankočutna, razumjela je što se događa u dušama pojedinih sestara i tako im znala na vrijeme pomoći da prebrode, često teška iskušenja Bili su to nekad „gorki lijekovi” i stroge opomene, ali to sestre nisu nikada zaboravile niti joj zamjerale, jer je majčinskom rukom zagladila strogost i uspjela otkriti često i skrivene želje sestara i ispuniti ih. Jedna sestra, još kao dijamantna jubilarica, znala se sjećati njezinih pouka na kraju duhovnih vježbi, kao npr. „Za mene je dan izgubljen ako nisam toga dana podnijela nekoju osjetljivu žrtvu”, ili „Uvijek za sebe izabрати teže ... Savjetujem vam da uvijek cijenate molitvu. Neka vam je na prvom mjestu u danu!” Tako su te generacije sestara, kojima je magistra bila majka Charitas mogle izdržati na teškim i odgovornim mjestima i često u nemogućim prilikama, jer su bile zadahnute Duhom Božjim koji im je u srce ucijepila učiteljica novicijata.

I kad je deset godina boravila u Švicarskoj u pismima koje je pisala pojedinim sestrama ili Majci Amadeji nikada nije zaboravljala podsjetiti na poštivanje i vjerno održavanje pravila i konstitucija.

Ona je službu provincijalne poglavarice vršila u vrijeme kada je u provinciji bio još veliki broj sestara kojima je njemački bio materinski jezik i zato je trebalo velike mudrosti i puno ljubavi da postigne ravnotežu i uspostavi pravu sestrinsku ljubav u zajednici. Kako je raspolagala znanjem četiri jezika i kako bi sestrama Hrvaticama pomogla u razumijevanju redovničkoga duha i života prevela je na hrvatski jezik sve redovničke knjige, kao i neke druge.

---

26 Pismo s. Alojzije s. Miljenki Tadin prije svojih zlatnih zavjeta 1984. godine.

Tako je prevela:

Pravila Družbe,

Kažiput, prevela za Božić 1914.

Konstitucije,

Promatranja za sve dane u godini, p. Bruno Verssryse D.I., Đakovo 1922.

Promatranja za mjesječnu obnovu duha, Antun Poltz, Đakovo, 1940.

Razmatranja na čast Presvetom Srcu Isusovu za prvi petak u mjesecu. Za sestre sv. Križa napisao, p. Ferd. Baumann, Biskupijska tiskara u Đakovu, 1938.

Život Majke Marije Terezije Scherer od s. Klarise. Rutishauser, Đakovo, Božić 1935.

Životopis oca Teodozija od s. C. Rutishauser, prevela je sa francuskoga jezika, kao i rukopis. Uspomene iz novicijata. Prijevod Životopisa o. Teodozija se nije sačuvao.

Većinom je prevodila na putovanjima pišući na koljenima. O tome je u prikazu života i rada Majke Charitas, prigodom njezine smrti, pisala majka Amadeja:

„Draga je časna Gospođa bila izvrstan prevodilac. Njezini su prevodi prave književne vrijednosti, te se gotovo ne udaljuju od originala, a opet su u potpunom duhu našeg jezika. Posebno su joj lijepi prevodi ‘Malog pjevača’ od Dolores Wieser, knjiga izdana u Knjižnici ‘Hrvatske obrane’, kao Knjiga 1, Đakovo 1939., i ‘Svećenik prognanika’ od Wilhelma Hünermanna, Knjižnica ‘Hrvatske obrane’, Knjiga 5, Đakovo 1940.; kao i ‘Magnificat’ od René Bazina, Knjižnica ‘Hrvatske obrane’ Knjiga 2, Đakovo, 1939. što je također prijevod sa francuskoga jezika.”²⁷ No niti u jednoj knjizi nema njezinoga imena kao prevoditeljice. Obično je napisano: Prevele sestre sv. Križa. Majka Charitas se također pobrinula da se otisne mala džepna knjižica-molitvenik, dvojezično hrvatsko-njemački, kako bi sve sestre razumjele preporučene molitve, te na taj način učile i njemački jezik.

Ovo je samo kratki prikaz odgojiteljskoga, kulturnoga i književnoga rada s. M. Charitas Alt. U nastavku ćemo pogledati njezino zauzimanje i rad u službi provincijalne poglavarice.

---

27 APKĐ, *Prikaz života i rada Majke Charitas povodom njezine smrti*, od Majke Amadeje Pavlović, (rukopis) 1948.

Majka Charitas - provincijalna poglavarica

Godine 1928. bila je s. M. Charitas imenovana za provincijalnu poglavaricu. Ovu je službu vršila devet godina do 1937. Dobro je poznavala prilike u provinciji, znala je s kojim brojem i sposobnostima sestara raspolaže, jer ih je većinu ona odgojila. Ovu je dužnost prihvatila s velikom ozbiljnošću i neizmjernim povjerenjem u Božje vodstvo. Za tih devet godina njezine službe znatno se povećao broj podružnica - filijala, kao i broj sestara.

Već 1928. godine sestre su preuzele rad na Dječjoj klinici na Šalati u Zagrebu.

Sljedeće godine 1929. preuzimaju rad u Šumetlici, odnosno u Dječjem lječilištu na Strmcu, te rad u Privatnom sanatoriju Dr. Matanović u Novom Sadu.

Godine 1930. rad u Gradskoj bolnici u Somboru.

Sljedeće 1931. rad na tuberkuloznom sanatoriju Zeleni brijeg u Zagrebu, kao i na Radium-institutu u Zagrebu, te Ortopedskoj klinici na Šalati.

Kao nekadašnja učiteljica Majka Charitas se posebno brinula za odgoj djevojaka, te je 1930. godine otvorila Internat za djevojke u Tvrđi u Osijeku, a da nije zanemarila i odgoj dječaka šalje sestre u „Celestinin dom” u Donji Miholjac.

Godine 1929. u Slavanskom Brodu otvara obdanište i zabavište za djecu „Marijin dom”.

Godine 1935. preuzele su sestre Ubožnicu za gospođe na Orlovcu-Ksaver u Zagrebu, te iste godine rad u ubožnici u Slavanskom Brodu.

Godine 1936. otvara Majka Charitas Domaćinsku školu u Osijeku u Pejačevićevoj ulici.

Na srcu Majke Charitas bila je posebno briga za duhovnost ženskoga svijeta, te je unatoč velikim materijalnim žrtvama kupila kuću u Zagrebu, na Vrhovcu i tu sagradila prvi Dom duhovnih vježbi za ženski svijet u Hrvatskoj.

U Sloveniji u Maloj Loki također se pobrinula da se otvori Dom duhovnih vježbi za žene, kao i u Ponikvama, gdje je otvorila i Domaćinsku školu - seljačkog karaktera.

Obilazeći sestre na radu u bolnicama shvatila je koliko je važno da sestre budu školovane za poslove koje obavljaju. Zato je podržala otvorenje vlastite

Bolničarske škole Milosrdnih sestara sv. Križa s pravom javnosti, koja je kroz deset godina od 1934. do 1944. godine, odškolovala veliki broj sestara ne samo vlastite družbe, nego su ovu školu pohađale i sestre drugih zajednica, pa i drugih vjera.

Godine 1934. pobrinula se da se sagradi nova školska zgrada u Bosanskom Brodu. Sve je to iziskivalo velike materijalne žrtve i hrabrost u ostvarivanju ovih pothvata.

Kako sestre ne bi morale gubiti vrijeme odlazeći na sv. Misu u druge crkve ona se izborila, na nekim mjestima veoma teško, da svaka zajednica ima svoju vlastitu kapelicu ili barem molitveni prostor u klauzuri.

Veoma se brinula za školovanje kandidatica, pa je od 1929. do 1936. na školovanje u Kuću maticu poslala osam kandidatica.

Za vrijeme njezine službe otišle su prve dvije misionarke na pripremu za misijski rad u kuću Maticu - 1935. s. Edigna Benić i 1936. s. Angelika Kaufman. Obje su 1937. отпуtovale u Indiju i tamo radile do kraja života.

Sve ove filijale osobno je otvorila i vrlo često sama posjećivala ili delegirala provincijalne savjetnice da obave provincijalnu vizitaciju.

Nešto što uopće nije poznato o Majci Caritas je njezina briga za siromahe. Bila su to teška vremena između dva rata i velike ekonomske krize kada je sve više ljudi oskudijevalo u materijalnim dobrima, pa čak i oni koji su bili imućni. Sestre su diskretno i pažljivo dijelile odjeću i obuću, a Majka Caritas se pobrinula da u samostanu dnevno stotinjak odraslih i djece dobije topli obrok. Bila je uređena posebna prostorija koja se zimi grijala i u koju se moglo ući direktno izvana gdje su siromasi mogli kroz dan doći, ugrijati se, dobiti nešto toplo za popiti i blagovati, zadržati se. Sestre su se dobrovoljno odricale i nužnoga kako bi se moglo pomoći siromasima. Našlo se ipak i dobrih ljudi koji su u ovoj situaciji izišli ususret sestrama i preko njih pomogli siromasima.²⁸ Sve je to mogla učiniti jer je znala da su sestre spremne odricati

---

28 APKĐ, Usp. *Kronika I.*, 86; U knjizi *Tagebuch, 1868. - 1951.*, na str. 215 zabilježeno je: „8. XII. Im Monate Dezember bestimmte „sozialna skrb“ aus Osijek eine gewisse Summe um 33 Volksschulkindern die recht arm sind täglich das Mittagessen zu geben. Das Kloster gab ein kleines Zimmerchen zu diesem Zwecke, kochte das Essen und Lehrerinnen hatten die Aufsicht.“ i dalje pod nadnevkom 12. XII. „Bereiteten die Schwestern Lehrerinnen mit der Schuljugend ein recht schönes Spiel, um welches sie vom Frauenverein geleiten wurde. Da Reingewinn ist für die Armenkindern von Diakovo bestimmt. Von diesem Gelde wurden 100 Kinder Knaben und Mädchen angekleidet. Die Kleider für die Mädchen nähten ebenfals die Schwestern“. U knjizi

se i zajedno s njom pomagati potrebnima. U ovoj sobici sestre su djecu poučavale vjeronauk i lijepom vladanju, a kako nije bilo (za ono vrijeme) odgojno da ova siromašna djeca imaju dodira sa školskom djecom, nastojanjem gđe Nine Predmerski otvorena je dječja kuhinja pri ženskoj osnovnoj školi. Ručak za djecu kuhala je s. Lucila Garvanović, a sestre učiteljice su poslije školske obuke pomagale dijeliti hranu.²⁹

Glavna životna djela majke Charitas bila su: rad na izgradnji Kristova kraljevstva i spas duša. Zbog toga njezina briga za otvaranje centara - domova za održavanje duhovnih vježbi i obnova, kao i velika briga za duhovnu izgradnju sestara, učenica i konviktica. Ona je rado dopuštala da se preko ljeta, kad nije bilo škole, u prostorijama internata održavaju duhovne vježbe za žene i djevojke, a u gimnastičkoj dvorani konferencije za muškarce. Izvrsno je surađivala sa svećenicima na tom području. Kako se brinula za izobrazbu sestara, tako je vodila veliku brigu da sestre učiteljice sudjeluju na stručnim skupovima koji su bili za njih organizirani, pa i u inozemstvu.

Majka Charitas nakon završetka službe provincijalne poglavarice

Godine 1937. završio je devetogodišnji mandat njezine službe provincijalne poglavarice te je pošla u Zagreb, na Vrhovac, gdje je preuzela službu kućne poglavarice. Ovaj dio njezinoga života i daljnjih deset godina do smrti obavijen je velom tajne. U Zagrebu je s. M. Charitas ostala vrlo kratko. O tim godinama zabilježila je Majka Amadeja sljedeće: „Nakon svršetka svoje službe, godine 1937. djelovala je draga časna Gospođa neko vrijeme na Vrhovcu kao nadstojnica. Majčinskom ljubavi i brigom brinula se za naš podmladak, kao i za sestre bolničarke. Ali upravo je tamo proživjela najteže dane svoga života. U siječnju 1938. otišla je u kuću Maticu. Zadnjega je dana rekla: 'Moja mila provincija bit će mi uvijek u srcu i draga.' (...) i u kući Matici mislila je na nas. Naše radosti bile su njezine radosti i naše boli bile su njezine boli”³⁰.

Chronik-Zapisi na str. 129 također je zabilježeno da je gđa Nina Predmerski sestrama pomogla i materijalno i savjetom u ovoj situaciji. Sve je to zasluga majke Charitas i njezine brige za siromahe.

29 Usp. APKĐ, *Povijest hrvatske provincije I. dio*, rukopis, 77.

30 Majka Amadeja, povodom smrti majke Charitas 1948.

U Švicarskoj je majka Charitas kroz deset godina vodila knjigovodstvo u Institutu Theresianum. Njezina pisma iz toga vremena odišu brigom i bolom za sestre u Đakovu i drugim filijalama. U jednom pismu je napisala i rečenicu: „Ne usuđujem se ni jabuku pojesti znajući koliko vi oskudijevate”. Zaista je živjela za svoju provinciju. Željela se vratiti kući, ali umrla je naglo 2. studenoga 1948. godine. U svom pismu - obavijesti sestrama o njezinoj smrti majka Amadeja je napisala: „Drage naše sestre! Znadem, da će svaka od vas biti duboko pogodjena i ožalošćena, jer svaka od nas predobro znade, što je draga Pokojnica bila, što sve gubi s njome cijela naša Provincija, čitava naša Kongregacija i svaka pojedina od nas. (...) Ja sam skoro uvjeren, da je njezina plemenita duša primila u vječnosti nagradu za svoj neumorni i nesebični rad oko vodstva, izgradjivanja i napretka naše drage Provincije. Još više, za majčinsko vodstvo njezinih, njoj uvijek dragih kćeri na putu duhovnog života. Napose za one teške žrtve, pregaranja i boli, koji su prolazili njezinom profinjenom i patničkom dušom dijeleći s nama tešku sudbinu današnjice.³¹

Dugi niz godina čekala je povratak u svoje ljubljeno Đakovo. Švicarske sestre su se čudile što sestre iz Hrvatske, dolazeći u kuću Maticu, prvo posjete grob majke Charitas. Od svojih sestara iz Đakova nije nikada bila zaboravljena. Tako je došlo vrijeme da se vrati kući. Njezini posmrtni ostaci ekshumirani su 2. ožujka 1999. godine i 9. ožujka preneseni u Đakovo. Bila je to velika radost za sestre koje su je poznavale i kojima je bila učiteljica i brižna majka. Danas počiva zajedno sa ostalim provincijalnim poglavaricama u grobnici na samostanskom groblju u Đakovu.

Marija (Micika) s. Huberta Vujković (1894. - 1960.)

Krsnim imenom Marija, od milja su je zvali Micika, rođena je u Đakovu 14. listopada 1894. godine. Bila je jedino dijete oca Ladislava, poreznog činovnika i majke Berte, rođene u poznatoj glazbenoj obitelji Trišler.³² Sama s. Huberta piše o svom djetinjstvu: „Otac moj Ladislav bijaše grčko-istočne vjere; majka moja Berta rođena Trišler usađivala je u mene, jedinici svojoj, već zarana ljubav prema svetoj vjeri katoličkoj.³³ Kad je imala deset godina umire

31 APKĐ, *Arhiv majke Amadeje Pavlović*.

32 Usp. TRISCHLER Erwin, *Glazbenička obitelj Trišler (Trischler) u Đakovu 1830. - 1986.*, u: *Zbornik Muzeja Đakovštine*, 12, Đakovo, 2015., 115.

33 APKĐ, VUJKOVIĆ, s. Huberta, *Životopis* (rukopis).

joj majka, a kako se otac zbog posla neprestano selio iz mjesta u mjesto, nije se baš brinuo za Mariju. U školu je pošla u Osijeku, drugi razred je završila u Našicama, a onda ju je uzela k sebi teta, sestra njezine majke Irma, koja je živjela u Beču te je tamo odvela i Mariju. O tim danima je ona zabilježila: „(...) Tako sam eto dospjela i u Beč, da nastavim školu. U Beču živjela sam u posve bezvjerskoj okolini, ali i uživala sam sve, što veliki grad djeci ugodnoga pružiti može. Tetka mi je ispunjavala svaku želju, ljubila me kao majka. Uza sve to, što je imala sve što svijet ugodnoga pružiti može uvidila sam da sretna nije, što vjere nema; to je i mene ponukalo da težim za plemenitijim načinom života”.³⁴

s. Huberta s učenicama šk. god. 1939./40.

Vrativši se u Đakovo Marija je školu završila u Samostanu sestara sv. Križa. Tu je ušla u sasvim drugo okruženje, drugi način života, druge odnose. Sve je to utjecalo da je nakon nekog vremena počela razmišljati ne bi li i ona mogla postati redovnica. No u ostvarenju svoje odluke naišla je na veliko protivljenje i oca i svoje tete. Kada su se konačno pomirili s njezinom odlu-

34 Isto.

kom, Marija je požurila i ostvariti ju. Na sam Badnjak 24. 12. 1909. stupila je u samostan. Kao kandidaticu poslali su ju poglavari u Eger u Češku,³⁵ gdje su sestre sv. Križa imale izvrsnu učiteljsku školu, koju je i Marija završila. Godine 1913. položila je ispit zrelosti i vratila se u Đakovo, ušla u novicijat i kao s. Huberta 24. 8. 1914. položila prve zavjete. Odmah je bila dodijeljena za rad na pučkoj djevojačkoj školi u Đakovu. Tako će s. Huberta gotovo cijeli svoj redovnički život provesti u provincijalnoj kući. U školi je predavala više predmeta - hrvatski, povijest, zemljopis, pouku o građanskom pravu, higijenu i kućanstvo, pjevanje. Bila je izuzetno glazbeno nadarena. Sve talente ulagala je u nastavnički poziv i savjesno i zauzeto, dušom i srcem radila s djecom. Tako je npr. sa s. Alfonzinom Eichinger vodila je škol. god. 1929./30., od 20. do 28. lipnja 16 učenica na ekskurziju u Zagreb - Ljubljanu - Bled i Bohinj. U Zagrebu im je dr. Vlado Petz (brat s. Fides) bio na usluzi te im je omogućio da razgledaju kazalište i neke muzeje.³⁶

Godine 1932. s. Huberta je bila imenovana prefektom, tj. voditeljicom konvikta. Bila je to još jedna obveza koja je zahtijevala cijelu osobu. S. Huberta je i ovu dužnost vršila zdušno, savjesno i sa puno ljubavi prema djevojkama koje su stanovale u internatu.

Uz rad u školi, vođenje pjevanja u školi i u samostanu, s. Huberta je godinama vodila brigu za održavanje duhovnih obnova i duhovnih vježbi za žene i muževe i savjesno bilježila ove susrete. Kako u samostanu nije bilo prostora za održavanje ovih duhovnih susreta, oni su se odvijali u vremenu školskih praznika, kada su konviktrice otišle kući. Sustavno održavanje duhovnih vježbi počinje 1920. i traje sve do 1940. godine. Vode ih oci isusovci, a u Glasniku đakovačke biskupije su uvijek bile najavljene. Za svu organizaciju, brinula se s. Huberta Vujković i veoma savjesno je vodila. Tako znamo za podatke o broju polaznica, o voditeljima, o mjestima iz kojih su dolazile djevojke i žene, o sadržaju, o dnevnom redu, o ozračju koje je vladalo tih dana, o plodovima susreta.³⁷ Pripremala je prostorije, za susrete, dogovarala s voditeljima dnevnog red pojedinih turnusa, jer to su bili staleški susreti i trebalo se prilagoditi

35 APKĐ, *Tagebuch, 1868. - 1949.*, 76.

36 APKĐ, *Povijest samostanskih škola*, (rukopis) 394.

37 APKĐ, *Kronika duhovnih vježbi i staleških konferencija održanih u Zavodu sestara Svetoga Križa u Đakovu*.

mentalitetu i obrazovnom statusu pojedinih grupa.³⁸ Dogodilo se da je nekada bio veliki broj sudionica, te voditelj nije mogao osobno voditi cijelu grupu. Tada je s. Huberta preuzimala pojedina predavanja, razmatranja, meditacije. Ona je i nakon duhovnih vježbi kontaktirala sa sudionicama, bila s njima u pismenom kontaktu, pratila na neki način njihov život.

Osim ovih dužnosti s. Huberta je svako ljeto na imanju Josipovac pomagala kod žetve žita. Tako je na sve moguće načine sudjelovala u životu zajednice. O ovoj njezinoj zauzetosti zpisala je sestra u slijedeće: „(...) Sada je vidimo baš u žetvi. Stoji pred punim kamionom žita. I kao da je čujemo kako govori: o našoj zadnjoj žetvi na Josipovcu, o zlatnim klasovima, koji nigdje nisu tako lijepi kao naši. (...) O tom dragom polju kojega više neće obradivati ruke dobrih sestara ...”³⁹

Kada su sestrama bile oduzete škole, s. Huberta je najprije od 1943. do 1951. godine vodila kroniku provincije, a zatim je u Donjem Miholjcu vršila službu kućne poglavarice, bila sakristanka i imala privatne satove iz glasnogovora. Kako je već poboljševala godine 1958. vratila se u Đakovo te ovdje također imala privatne satove. U Donjem Miholjcu je ponovo trebalo preuzeti poslove sakristanke te je 28. siječnja 1960. opet došla s. Huberta. Ovo je bilo njezino posljednje radno mjesto. Tu je darovala svoje posljednje sile. Još je svojim jasnim i zvonkim glasom molila molitvu Križnoga puta, da bi se kod 14 postaje onesvijestila. Prebačena je u osječku bolnicu, a zatim u provincijalnu kuću. Nitko nije očekivao tako brzi kraj. Umrula je 25. lipnja 1960. godine.

Na posljednji počinak, uz rodbinu, ispratilo ju je mnoštvo njezinih bivših učenica, mnogo djevojaka i žena kojima je ona služila kada su dolazile u duhovne vježbe, kojima je bila učiteljica u školi, za koje se brinula u konviktu, kojima je imala privatne satove. Ostavila je duboko upisane tragove dobrote u povijesti provincije i rodnoga grada.

---

38 O tome vidi više, RADIČEVIĆ, s. M. Estera, *Doprinos Milosrdnih sestara Sv. Križa apostolatu duhovnih vježbi u Đakovu od 1921. - 1940. godine*, u: *Vjesnik Đakovačko - osječke nadbiskupije*, lipnja 2018., 13 s.

39 APKĐ, *Povijest Hrvatske provincije družbe sestara sv. Križa I. dio*, (rukopis), 81.

Marija Behring⁴⁰ s. M. Sebastija (1896. - 1979.)

Obitelj Behring imala je šestero djece - tri sina i tri kćeri. Marija je bila druga po starini i piše da je obitelj bila siromašna, ali su roditelji bili čestiti i dobri ljudi. Otac Matija bio je tesar, a majka Barbara rođena Wagner domaćica. U Matici krštenih župe Svih Svetih u Đakovu u knjizi VII. na str. 153. zabilježeno je da je Marija rođena 1. siječnja 1896. godine. „Od osme godine do trinajste polazila sam pučku školu. Poslije sam tri mjeseca učila ručni rad u samostanu časnih sestara svetoga Križa. Jednu godinu sam bila kod kuće i radila ručni rad i kućni posao!”⁴¹ Pomagala je majci oko odgoja braće i sestara i veoma je rado radila poljske poslove, brinula se

za blago i obrađivala vrt. Zanimljivo, nije se željela uključiti u susrete svojih vršnjakinja, pa tako nikad nije željela ići na ples, nego je s jednom prijateljicom odlazila nedjeljom na popodnevne propovijedi i za to trpjela ruganja i poniženja. No, tada uopće nije razmišljala o samostanu. Kada je ipak počela razmišljati što će učiniti sa svojim životom, došla je na misao da bi njezin put ipak bio put sestre sv. Križa. Iako je obitelj bila pobožna i djeca odgojena u vjeri roditelji su se žestoko usprotivili njezinoj odluci, jer bila im je ona desna ruka u kući i prva pomoć na koju su se mogli osloniti.

Ipak se Marija izborila za svoj poziv i ušla u samostan 8. 8. 1912. godine. U samostanu je osposobljena za učiteljicu i nakon položenih prvih zavjeta 3. 10. 1915. godine, kao s. M. Sebastija, bila poslana u Donji Miholjac kao učiteljica na osnovnoj školi. Ovdje će provesti dugi niz godina i veoma savjesno i s ljubavlju raditi s djecom. U dva navrata, od 1929. - 1935., te od 1941. - 1943. vršila je i službu kućne poglavarice. U tim vremenima to je bilo vrlo zahtjevno. Veoma odgovornu dužnost dobit će s. Sebastija u provincijalnoj

40 Na nekim mjestima prezime je pisano bez „h” samo Bering.

41 APKĐ, BERING, s. Sebastija *Životopis* (rukopis).

kući kada će biti imenovana za voditeljicu kandidatice (Postulatsleiterin) od 1943. - 1948. u veoma teškim danima rata i poraća. Osobito je bilo teško za živežne namirnice. Umiralo je tada puno mladih sestara od tuberkuloze, a kandidaticama su poglavari predložili da odu svojim roditeljima dok se situacija ne smiri. No, nijedna to nije željela. Radije su gladovale sa sestrama. Ako se zna da su svi mogli dobiti tzv. točkice za hranu, a sestrama ih tadašnja vlast nije dala, onda se samo može diviti ovim djevojkama koje su bile spremne na svaku žrtvu. Sestra Sebastija se morala na sve načine domišljati kako kandidaticama osigurati minimalnu opskrbu.⁴²

Nakon ove službe s. Sebastija je bila premještena u Trnavu, na ekonomiju, i tu vršila službu poglavarice od 1948. - 1954., pa zatim u Vinkovce u istom svojstvu. Nama se danas možda teško uživjeti u situaciju jedne učiteljice osnovne škole i učiteljice kandidatice koja odjednom mora preuzeti vodstvo jedne ekonomije, voditi brigu o vinogradu, o stoci, obrađivanju zemlje i k tome još brinuti za svaku sestru - za njezino tjelesno, duhovno i duševno zdravlje. To potvrđuje da su starije generacije sestara bile puno izdržljivije od današnjih. Ne čudi da je zdravlje s. Sebastije popustilo i da je bila premještena u provincijalnu kuću. Tu je od 1956. pa sve do smrti 1979. vršila različite poslove.

Iako je većinu svoga života provela u drugim mjestima, a ne u rodnom gradu, ne može se zanemariti njezina zauzetost ni za svoje rodno mjesto, gdje su joj bili roditelji, braća, a njezina mlađa sestra Doroteja također je ušla u samostan sestara sv. Križa i o njoj u nastavku ovoga teksta pišem nekoliko riječi.

---

42 Podsjeća nas ovo na prošlogodišnju (2020.) situaciju, kada je također, od strane i generalne i provincijalne uprave, kandidaticama i novakinjama bilo predloženo, da, dok ne prođe pandemija korone - virusa, odu svojim roditeljima. No, kao i tada, nijedna od njih nije željela otići. Njihov odgovor je glasio: „Kako bude sestrama, biti će i nama!”

Dorotea s. M. Josefa Behring (1904. - 1963.)

Doroteja je od svoje sestre Marije bila mlađa osam godina, rođena u Đakovu 23. siječnja 1904. godine. Osam razreda škole završila je kod sestara sv. Križa. Sa 17 godina ušla je i ona u samostan i u novicijatu dobila ime s. M. Josefa. Nije bila obdarena takvim sposobnostima kao njezina starija sestra, ali je bila veoma poslušna i požrtvovna sestra. Uglavnom je bila pomoćnica sestrama koje su radile u školi ili zabavištima u Herceg Novom, sirotištu u Vukovaru, Donjem Miholjcu i nekim drugim mjestima. Nije bila ni jako čvrstoga zdravlja pa je i to bio razlog njezinih mijenjanja poslova i mjesta djelovanja. Bila je među prvim sestrama na župi u Levanjskoj Varoši, od 1949. - 1951., a zatim je u provincijalnoj kući radila ručni rad. Umrla je u Đakovu 28. studenoga 1963. godine.

Matilda Aurelija s. Alojzija Švabe (1913. - 1990.)

Još jedna rođena Đakovčanka, Matilda Aurelija Schwabe⁴³, svoj život je započela u Đakovu i završila u rodnom gradu. Rođena je 20. siječnja 1913. godine, od oca Julija i majke Marije rođene Ziegler. Otac je bio po zanimanju soboslikar i u obitelji je bilo petero djece - 3 kćeri i dva sina.⁴⁴ Otac je imao vlastitu radionicu i nekoliko naučnika. „Kao najmlađa svi su me rado imali, tetošili i mazili, a najviše tata. Lako je pogoditi kako je takav postupak djelovao na moj razvoj. Razvila sam se u malog

43 U dokumentima - rodnom i krsnom listu piše ovo prezime, ali u kasnijim spisima piše obično - Švabe.

44 APKĐ, ŠVABE, s. Alojzija, *Životopis*, (rukopis).

prkosnog kolerika koji bi rado bio zapovijedao svima. Najbolje se to očitovalo kad je tata otišao u rat, tada sam se smatrala dužnom da zapovijedam naučnicima.”⁴⁵

Zabavište, pučku i građansku školu polazila je kod sestara sv. Križa. Kada je imala osam godina umire joj majka i to je bio prijelomni trenutak u životu male Matilde. Otac je još iste godine sklopio novi brak, ali s maćehom, ili kako je ona govorila pomajkom, Matilda nije mogla uspostaviti povjerljivi odnos, te je postajala melankolična, nepovjerljiva, povučena osamljena.

Kada su se njezine kolegice opredjeljivale za životne pozive Matilda je shvatila da je njezino mjesto u samostanu. Ali kako je bila prema svima nepovjerljiva nije znala na koji način bi svoju odluku prenijela ocu koji nije htio ni čuti za to, ali je više problema bilo s pomajkom. Ipak su se konačno oboje smirili i Matilda je stupila u samostan 14. 8. 1927. godine. Odmah je bila poslana u Zagreb gdje je završila učiteljsku školu i 1932. godine vratila se u Đakovo, završila formaciju i 17. ožujka 1934. godine, kao s. Alojzija, položila prve zavjete.

Prvih deset godina s. Alojzija je bila učiteljica na osnovnoj školi u Bosanskom Brodu, a zatim je 1943. godine došla u Đakovo i ovdje također preuzela učiteljsku službu na osnovnoj školi, sve dok sestrama nisu bile oduzete škole 1945. godine. Tako je na neki način vratila rodnome gradu ono što je u obitelji i školi primila.

Nakon što su sestrama bile oduzete škole počele su se otvarati župe, te je s. Alojzija pošla u Privlaku pokraj Vinkovaca gdje je bila kućna poglavarica i sakristanka. Uspostavila je dobar odnos s djevojkama i s njima uredila crkvu koja je bila prilično zapuštena, a osobito se pobrinula za crkveno ruho. U Privlaci je bila do 1952. godine, a onda je premještena u svojstvu katehisticice u Osijek, u Tvrđu. Kada je biskup Bäuerlein u Đakovu osnovao Dijecezanski katehetski ured u njega je došla raditi, uz s. Emiliju i s. Beatisimu i s. Alojzija. Sestre su pripremale materijale za katehizaciju a kako nije bilo nikakvih pomagala, sve su morale načiniti same. Kako bi se olakšalo katehisticama predavanje vjeronauka, godine 1967./68. s. Alojzija je provela na tečaju u Ingenbohl, u Švicarskoj i tu kod s. Oderisie Knechtle naučila kako djeci po-

---

45 Isto; Usp. također: *U svjetlu Križa očekuju dan uskrsnuća, Nekrolozi Milosrdnih sestara sv. Križa (1980. - 2004.)*, priredila FILIPOVIĆ, s. Marija Stela, Đakovo, 2006., 299.

moću simbola prenijeti vjerske istine. Vrativši se kući prenosila je sestrama stečeno znanje, tako da su mnoge sestre ovaj „simbol-odgoj“, kako su ga sestre katehistice nazivale, uklapale u svoja predavanja, neke i danas to koriste.

Od godine 1968. do 1987. s. Alojzija je u Zagrebu gdje ispomaže kod kandidatica i sestrama pomaže u razumijevanju Biblije koju je posebno proučavala. Bila je u tome nesebična i prenosila znanje na mlade. Kako je sama bila veoma marljiva, to je tražila i od drugih. Osobito je bila zahtjevna u urednosti. Posljednje tri godine provela je na bolesničkom krevetu u provincijalnoj kući. U Đakovu je i završila svoj život. Umrla je 4. srpnja 1990. godine.

Marija s. M. Margareta Schmidt (1899. - 1936.)⁴⁶

Obitelj Franje Schmidta, ratara i njegove supruge Elizabete, rođene Wagner, bila je brojna. Imali su sedmero djece, među njima i naša s. Margareta. Ona je rođena u Đakovu 21. siječnja 1899. godine. Kuća im je bila preko puta samostana, pa su djeca od rođenja bila usmjerena na sestre. Marija bilježi neke pojedinosti iz života svoje obitelji pa tako kaže da je majka bila veoma pobožna žena, koja je djecu odgajala u poštenju, bogobožnosti i marljivosti. Svako ih je jutro i večer skupljala na zajedničku molitvu, a nedjeljom ih je vodila u samostansku crkvu na misu.⁴⁷

Sa osam godina Marija polazi u samostansku školu, ali, kako sama kaže, nije bila baš osobito marljiva i škola joj nije išla. Jedna zanimljivost iz toga razdoblja koju opisuje u svome životopisu: „Nedaleko od naše kuće je samostanski vrt. Kad god sam imala vremena popela bi se na tavan i gledala u

---

46 Danas, kada se osobe koje su se opredijelile za duhovni poziv iz Đakova, mogu izbrojiti gotovo na prste jedne ruke, pretpostavljam da rijetko tko zna da je iz đakovačke obitelji Schmidt, što šire - što uže, bilo desetak ženskih i muških redovničkih i svećeničkih zvanja. Među njima su i dvojica uvaženih isusovaca i jedan pripadnik Družbe Božje riječi - verbit, jedan tajnik kardinala Augustina Bee i kard. Johanesa Wilebrandsa, jedan misionar u Kini, a jedan misionar u Indiji. Tako su njih trojica ime i slavu svoga rodnoga grada pronijeli cijelim svijetom.

47 APKĐ, SCHMIDT, s. Margareta, *Životopis*, (rukopis).

samostanski vrt kako (sestre) marljivo rade. Na taj način se u mojoj duši budi želja da bi se i ja na taj način mogla Bogu posvetiti.”⁴⁸

Uz obiteljski odgoj i školovanje kod sestara nije bilo teško donijeti odluku. Tako Marija ulazi u samostan 5. lipnja 1914. godine. Nakon formacije polaže prve zavjete 1917. godine i dobiva ime s. M. Margareta. Cijeli je svoj život provela u Đakovu radeći kućne poslove. Od svoga zavjetovanja do 1931. boravila je u zajednici na Josipovcu.⁴⁹ Zdravlje s. Margarete je od mladosti bilo dosta slabo, a sada neke napore nije mogla izdržati. Od 1931. do 1936. boravila je u provincijalnoj kući radeći neke male poslove i strpljivo noseći svoju bolest. Umrla je 4. srpnja 1936. godine u 37. godini života.

Iz druge obitelji Schmidt, također Franje i njegove supruge Marije rođene Papratović, potječe čak pet duhovnih zvanja, četiri kćeri i sin. Danas od ove obitelji nitko više ne živi u Đakovu. Potomci su se naselili u drugim mjestima - od Osijeka, Zagreba do Njemačke. Porijeklo se obitelji može pratiti sve do otprilike pedesetih godina 19. stoljeća. Potomci su se doselili iz Njemačke, ali su kasnije generacije s ponosom isticale da su Hrvati. No, ovdje nam nije ni bitno obiteljsko stablo. Franjo Schmidt i Marija rođena Papratović sklopili su brak 15. svibnja 1906. godine. Stanovali su u Đakovu na kućnom broju 547.,

---

48 Isto.

49 „Josipovac je udaljen od Đakova jedva dva kilometra. Leži na oniskom brežuljku sa lijepo uređenim voćnjakom i služi kao odmaralište sestrama i drago izletište učenica naših škola.” - tako bilježi samostanska kronika. U blizini se nalaze ruševine rimske Certise kamo su učenice jako rado odlazile. Imanje je provincijalna uprava kupovala komad po komad, od miraza sestara, dok nije bila u mogućnosti kupiti veći dio zemlje. Posjednik Gerstner ponudio je na prodaju 25 jutara zemlje te je provincija prihvatila ovu ponudu i 1917. godine posjed je bio zaokružen na 120 jutara. Posjed je na temelju 16 kupoprodajnih ugovora bio upisan u gruntovnicu u Budrovcima. Posljednji ugovor datiran je 1938. godine. Na imanju se nalazila mala seoska kućica sa gospodarskom zgradom i stajom. Godine 1924. sagrađena je nova kuća, koja postoji još i danas i u njoj se nalazi upravna zgrada tvornice Meteor. Na Josipovcu je bio smješten veći broj djece iz Hercegovine i Bosne, kada je tamo 1918. godine harala glad. Sestre su obrađivale zemlju, gajile stoku. Za to vrijeme to je bila najbolje uređena ekonomija u ovom dijelu Slavonije. Zemlja se obrađivala poljoprivrednim strojevima. Tada su to bili najmoderniji strojevi. No zakonom o agrarnoj reformi imanje je 21. 2. 1946. oduzeto provinciji. U rujnu iste godine je uprava grada Đakova tražila da se preda i cjelokupna žetva. Tako su sestre ostale bez zrna žita. Kako je Josipovac bio uređen i imao nekoliko izvora i jezero ovamo su kasnije dolazila djeca na izlet posebno za prvomajске praznike. Zemljište je bilo razdijeljeno na mnogo vlasnika i nije svaki isto brinuo za svoj dio, pa su dijelovi postali zapušteni. No vremena se mijenjaju, pa je i zakonom o denacionalizaciji Republike Hrvatske ovo zemljište vraćeno prvotnom vlasniku Samostanu milosrdnih sestara sv. Križa, 11. 3. 2002. godine.

u blizini samostana. Po zanimanju Franjo je bio ratar, a supruga domaćica. U svom braku imali su 14 djece. Šestero ih je umrlo u dječjoj dobi, a ostali su na životu dva sina i šest kćeri. Od njih šestero pet ih je stupilo u samostan Sestara sv. Križa. Otac Franjo je imao dva brata redovnika - jedan isusovac Mijo i jedan verbita Ivan,⁵⁰ jednu rođenu sestru u samostanu sestara sv. Križa,

- 50 Budući da o ovim Đakovčanima gotovo ništa nije poznato, ovdje ću veoma kratko približiti nekoliko crtica iz njihovoga života. Mijo Šmit rodio se u Đakovu 21. 8. 1886. godine. Put ga je od rodnoga grada vodio u Budimpeštu i Beč gdje je radio kao sedlar, a zatim je stupio u Družbu Isusovu 6. 8. 1909. godine. U prvom svjetskom ratu borio se u istoj pukovnji u kojoj se borio i Alojzije Stepinac. Iza rata brat Mijo se vratio u zajednicu i od 1920. - 1927. godine bio kao brat laik zadužen za imanje isusovačkoga kolegija u Travniku. Tada ga poglavari poslaše u misije, u Indiju. Tu je na imanju kolegija sv. Marije u Indiji u Kurseongu, na pola uspona prema Himalaji, proveo 28 godina radeći poljoprivredne poslove i učeći ljude kako obrađivati zemlju, uzgajati stoku, brinuo se da ih pouči u vjeri. Iscrpljen i izrađen na teškim poslovima umro je u Indiji 19. 3. 1961. godine. Bio je ponosan na svoju domovinu i rodni grad te nikada nije propustio naglasiti odakle dolazi i gdje je odrastao.

Mijin rođeni brat, Ivan Šmit, rođen također u Đakovu 5. 2. 1894. godine. Pučku školu je završio u Đakovu i u Vukovaru izučio stolarski zanat. Radio je kao pomoćnik u raznim mjestima u domovini i u inozemstvu. Tako se našao u Grazu, u Austriji. Ovdje je upoznao redovničku zajednicu Družbe Božje Riječi, verbite. Prvi svjetski rat proveo je na fronti kao telefonista. Poslije rata donosi odluku da uđe u Družbu Božje riječi što je i učinio 1920. godine. Ovdje je dobio ime Polikarp. Prije nego će poći u misije pošalju ga poglavari kući u Đakovo da se pozdravi s roditeljima. Odatle se javio svome bratu Isusovcu da polazi u misije. Sam piše da mu se bilo veoma teško oprostiti od rodnoga grada, teže nego što je očekivao. S drugom subračom krenuo je u misije u Kinu. Svoj put u Kinu opisao je u nekoliko članaka u misijskom časopisu Katoličke misije, 1927. - 1928. U tom časopisu opisan je i njegov odlazak u misije, a u br. 3/1929. i izvještaj o njegovoj preranoj smrti. U Kini je proveo samo dvije godine, a zatim je na putu prema jednoj misijskoj postaji obolio od tifusa i za nekoliko dana umro u najboljim godinama svoga života.

Treći redovnik iz ove obitelji je također isusovac dr. Stjepan Schmidt, (ili kako se sam potpisivao Šmit). Dvojica prethodno spomenutih redovnika su njegovi stričevi - braća njegovoga oca Franje. Stjepan se rodio u Đakovu, 1914. godine. Ovdje je završio osnovnu školu, prva četiri razreda gimnazije u Travniku, a ostala četiri razreda i maturu u Zagrebu na Šalati. U Družbu Isusovu ušao je 1932. godine. Trogodišnji filozofski studij završio je u Pullachu (u Bavarskoj). Teologiju je studirao na Gregorijani u Rimu. Za svećenika je zaređen 1943. godine, a zatim se posvetio specijalnim biblijskim studijima na Biblijskome institutu u Rimu. Godine 1959. obranio je doktorsku disertaciju iz Sv. Pisma o temi „Božja pravednost u Poslanici Rimljanima”. U to vrijeme imenovan je tajnikom kardinala Augustina Bee, pročelnika Tajništva za jedinstvo kršćana i to je ostao sve do 1968. godine, do kardinalove smrti. Godine 1970. imenovan je posebnim tajnikom kardinala Johanesa Willebrandsa, također pročelnika istoga Tajništva. Govorio je osim hrvatskoga još talijanski, njemački, francuski, engleski, španjolski i latinski jezik, uz dobro poznavanje biblijskih jezika. Bio je čovjek vjere, intelektualac par excellence, ali duboko ponizan i uvijek spreman dati drugima mjesto u Crkvi i Družbi. Nikada nije propustio, iako je obitelj bila njemačkog porijekla, da istakne: „Hrvat sam iz Đakova!” Umro je u Rimu 5. studenoga 2006. godine.

s. Margaretu i tri sestrične, također u našoj zajednici. To su bile s. M. Caritas Alt, s. Sebastija i s. Josefa Behring. U obitelji je vladala strogo kršćanska atmosfera. Svaki dan je obitelj zajednički molila, a nedjeljna sveta misa bila je obavezna. Kako im je crkva bila blizu majka je često i običnim danima bila na misi, te je uvijek povela i koje dijete. Tako nije nikakvo čudo da su se djeca redom opredjeljivala za samostanski način života.

Obitelj Schmidt iz Đakova

Prva kćer koja je stupila u samostan sestara u Đakovu bila je ELIZABETA - LIZA SCHMIDT. Rođena je 1915. godine, a u samostan je ušla 1931. Kako je započela pučku školu od kuće, nastavila je i završila građansku školu u samostanu, a zatim je bila poslana u Zagreb, gdje je pohađala bolničarsku školu sestara sv. Križa s pravom javnosti.⁵¹ Nju je također završila, ali nažalost iste godine, 15. lipnja 1936. je umrla od tuberkuloze. Bila je to velika

51 Kako bi sestre koje su radile u bolnicama dobile i teoretsko znanje, jer su izvrsno svladale njegu bolesnika, godine 1934. otvorila je Provincija vlastitu bolničarsku školu s pravom javnosti na kojoj su predavali uvaženi liječnici i sveučilišni profesori, a pohađale su je redovnice drugih Družbi pa i drugih vjeroispovijesti. Vidi o tome: RADIČEVIĆ, s. M. Estera, *Milosrdne sestre sv. Križa Hrvatske provincije, O 150.-obljetnici dolaska u Đakovo*, Đakovo, 2018., 40.

žalost za sve, i roditelje, ali i poglavare koji su od ove kandidatice jako puno očekivali.

Antonija s. M. Ismelda Schmidt (1917. - 1999.)

Druga koja je iz ove obitelji ušla u samostan sestara sv. Križa u Đakovu bila je Antonija, koja je ušla u kandidaturu godinu dana iza svoje sestre Lize - 1932. Kako je u obitelji bilo puno djece uvijek je vladala vesela atmosfera, a za sve nestašluke bila je na neki način, „pretplaćena” i odgovorna Antonija, odnosno Tonka kako su ju zvali u kući.⁵² Ona je, za razliku od svoje braće i sestara bila posebno radosne i optimistične naravi. Kada je 1932. došla i rekla roditeljima da želi u samostan, oni to nisu ozbiljno shvatili baš zbog njezine nestašne ćudi. Kada je i starija kćerka Liza otišla u samostan, otac se zaputio na razgovor kod provincijalne poglavarice, ne bi li se s njom posavjetovao o odlukama svojih kćeri, jer nije mogao vjerovati da je to volja Božja, a ne njihovi mladenački hirovi. Tada je na tom odgovornom mjestu bila majka Charitas Alt, njegova sestrična, te je ona kao iskusna i dugogodišnja odgojiteljica i poglavarica, u razgovoru s ocem i Antonijom shvatila da se ovdje radi o pravom pozivu, te je tako Antonija ušla u samostan 11. rujna 1932. godine. Već od početka je njezin životni put u samostanu bio veoma interesantan. Započela je kandidaturu u osječkoj Tvrđi, u internatu za djevojke koje su išle u srednju školu i ovdje stanovale. Nakon godinu dana poslala je u Zagreb na Očnu kliniku, a zatim je bila pozvana da nastavi formaciju u postulatu 1935. No, nakon kraćeg vremena prekida postulat, i pohađa bolničarsku školu u Zagrebu, na Vrhovcu. Zatim je poslala u Veliki Bečkerek, danas Zrenjanin, sirotište za djecu bez roditelja, odakle je pozvana u postulat. Prve je zavjete položila, nakon godine novicijata, dobivši ime s. M. Ismelda 29. 3. 1939. godine. Prvo radno mjesto mlade sestre bilo je na Očnoj klinici u Zagrebu, koja se tada nalazila u Kukovćevoj ulici. Tu je radila do 1944., a zatim prešla u kliniku u Draškovićevoj ulici i tu u svojstvu instrumentarke radila na Kirurškoj klinici. Godine 1948. prelazi na Rebro, ali za samo nekoliko mjeseci, jer su sestre dobile otkaz jer nisu željele odložiti redovničku uniformu. Tako se s. Ismelda vraća u rodni grad i tu nakon kratkog vremena dobiva novu

---

52 APKĐ, *Životopis s. Ismelde Schmidt*, (rukopis).

dužnost. Vrijeme je to kada sestre nisu mogle od tadašnjih vlasti dobiti tzv. krušne karte, iako su imale na njih pravo, a trebalo je prehraniti sestre koje su iz bolnica dobivale otkaz i dolazile u provincijalnu kuću.⁵³ Stoga je Majka Amadeja Pavlović, tadanja provincijalna poglavarica, tražila mogućnosti zaposlenja sestara. U dogovoru s nadb. Alojzijem Stepincem i biskupom Antonom Akšamovićem, poslala je sestre na župe.⁵⁴ Tako je s. Ismelda bila poslana u župu sv. Katarine u Nijemce. Vodila je brigu za zajednicu, uređivala crkvu i vodila zbor djevojaka. Uz to je obilazila bolesnike u mjestu i okolnim selima, jer u krugu šezdeset kilometara nije bilo nikakve zdravstvene ustanove. Bilo je to veoma naporno, ali Božja providnost je spašavala s. Ismeldu iz mnogih poteškoća i nekada je doživjela čudesne zahvate u svom radu i odnosu prema ljudima. Treba se sjetiti da je to vrijeme neposredno iza rata, kada su u selima ljudi znali tko je bio na kojoj strani, što je učinio i čime se u ratu bavio. Bilo je nerazumljivo da sestra ne gleda na takve stvari i mnogi su joj zamjerali što se trudi biti jednaka prema svima.

Godine 1950. sestre su otišle dvoriti bolesnike u dvije vojne bolnice u Beograd na Vojno medicinsku akademiju (VMA) i u Vojnu bolnicu u Skopje. Za daleko Skopje je bila određena s. Ismelda. Nije joj bilo lako napustiti svoju Slavoniju i otići „na kraj svijeta”. No kad je u pitanju redovnička poslušnost nema premišljanja. Ovdje je ostala sve do isteka ugovora između bolnice i Samostana 1960. godine. Zatim je došla u VMA u Beograd do 1963. Ove su bolnice bile veoma zahtjevne i sestre su bile pod velikim pritiskom kako bi uskladile sve svoje obveze. Vesela narav s. Ismelde je na ovim mjestima zagladila mnogu poteškoću i pomogla pojedinim sestrama da prebrode krize. Sljedeće mjesto njezina djelovanja bila je Gradska bolnica u Bijeljini. Preuzimanje ovoga rada bilo je ravno čudu. U to doba u Bosni nijedna redovnička kongregacija nije smjela nositi redovničko odijelo. No sestre sv. Križa su to smjele. Brigu za zajednicu preuzela je s. Ismelda. Bijeljina je bila višenacionalna i višekonfesionalna sredina i trebalo je mnogo mudrosti, dovitljivosti pa i prave hrabrosti da sve prođe u miru. Ovdje je došla do izražaja prava ljudskost i iskrena kršćanska ljubav svih sestara, a pogotovo s. Ismelde koja

---

53 Usp. APKĐ, *Kronika* (tiskana ciklostilom) 85 s.

54 Bio je to veliki izazov i velika hrabrost majke Amadeje. Do tada su ljudi sestre susretali samo u crkvi ili u školskom radu, a sada su svirale, uređivale crkvu, kasnije imale vjeronauk. Osim toga sestre su morale odlaziti čak i u nadnice kako bi si priskrbile živežne namirnice, obrađivale vrt, radile ručni rad, obilazile bolesnike. Usp. APKĐ, Arhiv Majke Amadeje.

je bila odgovorna. Njezine uspomene iz tih dana pune su različitih doživljaja, i dobrote drugih ljudi prema sestrama.⁵⁵

Nakon odlaska iz Bijeljine s. Ismelda je tri godine radila u Domu starih u Visu, ali podneblje nije odgovaralo njezinom zdravlju. Zato je pošla u Njemačku u Unterpfaffenhofen, nedaleko Münchena, gdje su sestre radile u staračkom domu. S. Ismelda se ovdje vrlo brzo zdravstveno oporavila i ovdje ostala do 1986. godine. Odavde je svaka tri mjeseca morala putovati u domovinu jer nije imala dozvolu trajnog boravka. Na ovim svojim putovanjima s. Ismelda je imala bezbroj uglavnom lijepih doživljaja. Uvijek je putovala noćnim vlakom kada su putovali Turci svojim kućama, jer tada ih je tamo dolazilo jako puno. Oni su imali veći broj djece koja su se uvijek okupljala oko s. Ismelde, a carinici su mislili da je ona njihova i da putuje dalje te nisu nikada provjeravali što nosi. Tako je u doba kada se u Jugoslaviji nije mnogo toga moglo kupiti s. Ismelda znala dobiti stvari, osobito što se tiče liturgijskih predmeta i potrebnih crkvenih stvari.

Iscrpljena i bolesna došla je u zajednicu „Marijin dom” u Zagrebu i tu radila poslove koje je još mogla, među ostalima plela je za siromahe i za misije. Tu je i umrla 7. kolovoza 1999. a pokopana u svom rodnom gradu, Đakovu 9. 8. 1999.

Gdje god je bila i gdje god je radila s. Ismelda je uvijek s ponosom govorila da je rođena Đakovčanka, te onima koji nisu nikada čuli za ovo mjesto, srcem i dušom objašnjavala gdje je Đakovo, tko je biskup Strossmayer, kako su sestre došle. Bila je zahvalna sugovornica, svoje rečenice je znala oblikovati sažeto i zanimljivo, pa su je svi rado slušali.

---

55 Tako npr. s. Ismelda je spasila od smrti jednu kaludericu, koja nije imala nikakvo zdravstveno osiguranje, a trebala je hitnu operaciju slijepog crijeva. Njezina igumanija ju je dovezla i ostavila u bolnici. Nakon zahvata sestre su je uzele u svoj stan, kako bi smanjile troškove bolnice. No njezine sestre nisu uopće dolazile po nju niti se raspitivale kako je. Jednoga dana su ih sestre susrele na tržnici. Kada su ih pitale zašto ne dođu po sestru, ostale su iznenađene i začuđeno pitale: „Zar je ona još živa?” U međuvremenu je s. Ismelda učila ovu sestru pisati i poklonila joj je Bibliju. Kada su došle po nju, zaprežnim kolima, naravno, dovezle su sestrama puna kola živežnih namirnica tako da su sestre opskrbile i sve medicinsko osoblje bolnice. Ovo se prijateljstvo nastavilo sve do odlaska sestara iz Bijeljine. Bilo je sličnih takvih primjera i sa muslimanima. Usp. APKĐ, *Uspomene s. Ismelde Schmidt*, (rukopis).

Terezija s. M. Mihelina Schmidt (1921. - 1954.)

Od spomenutih kćeri obitelji Schmidt u samostan je ušla 2. listopada 1939. godine i Terezija. Nažalost je umrla mlada, no ipak nešto starija od svoje sestre Lize koja je imala samo 21 godinu, a Terezija je umrla u 34. godini života. Svaki čovjek je original. To je osobito vrlo interesantno promatrati u obitelji gdje ima više djece. Za razliku od svoje sestre Tonke, s. Ismelde, koja je bila veoma vesele naravi, Terezija, s. Mihelina je bila prilično šutljiva, zatvorena, otresita i nepristupačna, pomalo opore ćudi. No iza ove grube vanjštine krilo se zlatno srce. Kako je govorila malo i nerado, bila je za sve „zatvorena knjiga” i trebalo se dobro potruditi da ju se otvori. Bila je u riječima tako škrtka da poglavarica nije znala što misli, pa je nekada znala kazati: „No sada zaista ne znam hoćete li to ili ne”, jer na naloge nije dala odgovora. No, postepeno se njezina narav mijenjala. Na njoj se vidjelo da jako puno radi na izgradnji svoga karaktera, tako te su sestre znale kazati: „Na s. Mihelini se zaista vidi da se mijenja”. Nije bila podložna taštini, a njezina nepristupačna narav očuvala ju je u životu od mnogih nevolja. Ušla je u samostan 2. listopada 1939. godine, a prve zavjete položila 1943.

Dvije godine radila je u bolnici u Virovitici, a kako je već pobolijevala morala je mijenjati radna mjesta, pa je tako prešla u Zagreb na Rebro. Ovdje je bila i bliže odgovarajućoj medicinskoj skrbi koja joj je bila potrebna. Na Rebru je promijenila nekoliko odjela. Svagdje je radila vrlo marljivo i zauzeto. Veoma ljubazno se odnosila prema osoblju s kojim je radila, tako da, kada su čuli da je umrla svi su zaplakali i kazali: „O šteta, ona nije nikada nikoga uvrijedila!”⁵⁶

Već teško bolesna vratila se u provincijalnu kuću i 23. listopada 1954. godine umrla. Može se samo pretpostaviti kako je bilo njezinoj majci kada je i drugu kćer u cvijetu mladosti morala pokopati.

---

56 APKĐ, *Registar pokojnih sestara*; Theodosia, br. 1/1956., 187 - 188.

Barbara s. M. Charitas⁵⁷ Schmidt (1926. - 2015.)

Najmlađa od djece iz obitelji Franje i Marije Schmidt bila je Barbara. Iako je bila najmlađa željela je imati najvažniju ulogu, kako je to u svom životopisu napisala. Barbara je pohađala zabavište u samostanu i tu mnogo toga naučila, kako je sama znala pričati. Tako je već od najranije dobi upoznavala sestre i njihov život. U samostanu je također pohađala pučku i građansku školu. Nakon završene građanske škole ušla je 1941. godine i ona u kandidaturu, jer su već njezine tri sestre bile u samostanu, a jedna je već kao kandidatica bila umrla. Kako je imala odlične svjedodžbe Barbara je odmah poslana u Zagreb gdje je 1945. godine završila učiteljsku školu kod sestara Milosrdnica. Ona je bila među posljednjim sestrama koje su završile ovu izobrazbu. Nakon novicijata položila je prve zavjete 1947. godine, dobivši ime, vjerojatno po svojoj teti koja je tada bila u Ingenbohlu, s. M. Charitas.

*Tri rođene sestre iz obitelji Schmidt
s. Mihelina, s. Ismelda i s. Karitas*

Kako više nije mogla raditi kao učiteljica s. Charitas je pošla u Vukovar gdje je u našoj bolnici radila u uredu. Tu je, također kao posljednja generacija, završila i šestomjesečni tečaj za bolničarke, koji su novi vlasnici dopustili da se održi. S. Charitas je bila živi svjedok nasilnog oduzimanja naše bolnice u Vukovaru i o tim bolnim i teškim danima pričala je mlađim sestrama sve do smrti. Nakon odlaska iz Vukovara još je godinu dana radila u laboratoriju na Rebru, ali je bila premještena u provincijalnu kuću i tu kod s. Rafaele Franc počela učiti sviranje. Kako je imala izuzetan glazbeni talent vrlo je brzo svladala sviranje, toliko da je mogla zamijeniti s. Rafaelu u katedrali na orgu-

57 Ovdje ime pišem kako je napisano u dokumentima, iako se sestra potpisivala obično fonetski - s. Karitas Šmit.

ljama. To nije bila mala stvar. U Privlaci na župi bila je u dva navrata - 1949. i od 1954. - 1958. godine. Vremena su bila takva da su zahtijevala brze i temeljite prilagodbe. Tako je s. Charitas došla u biskupijski ekonomat 1958. godine i tu deset godina savjesno radila poslove za koje nije bila školovana, ali je bila izuzetno točna i savjesna. Njezino zdravstveno stanje nije bilo dobro, te je bila premještena u provincijalnu kuću i ovdje radila sve poslove administracije i pomagala s. Kasildi u vođenju samostanske kronike. Ljubomorno je čuvala sve što je dolazilo u arhiv i uvijek govorila: „To treba čuvati za buduća pokoljenja.” Kao rođena Đakovčanka mnogo je znala o povijesti rodnoga grada, samostana i naroda, a pratila je revno i sadašnjost sve do konca života. Sve do u duboku starost obavljala je za sestre sve poslove u gradskim uredima. Govorila je: „Uvijek imam pred očima da ja predstavljam cijelu zajednicu, mene će zaboraviti, ali samostan neće. Hodala sam tako s kronicom u ruci od policijskih do općinskih i katastarskih ureda; nailazila sam u uredima i na neprijazna lica, ali sam uvijek prema svima u svom ophođenju nastojala zadržati ozbiljnost i dostojnu distancu”.⁵⁸ Tako je s. Charitas u svojim poslovima prohodala ulice rodnoga grada, ne jednom, nego tisuću puta i posvetila molitvom krunice. Vjerujem da je mnogi još uvijek pamte kako sabrano, ponosno korača ulicama Đakova, ne obazirući se ni lijevo ni desno, ali zamjećujući svaku osobu. Bila je osebujne naravi i za razliku od svoje rođene sestre Ismelde, bila je uvijek ozbiljna i teško je razumijevala nova vremena koja zahtijevaju i neke promjene. Rijetko je tko tako volio svoju Domovinu kao s. Charitas. Ništa nije propustila što se događalo u Hrvatskoj i teške trenutke je osobito bolno proživljavala. Bila je ponosna što je Hrvatica, iako je potekla iz obitelji njemačkog podrijetla. Svome gradu i domovini vratila je, svojim životom i radom, ono što je od njega i svoje obitelji dobila i baštinila. Umrkla je u Đakovu 17. siječnja 2015. godine.

---

58 PERKOVIĆ, s. M. Blaženka, *Nekrolog povodom smrti s. Charitas Schmidt*, u: U znaku Križa, br. 1/2015., 75. Autorici ovoga članka pričao je službenik u Općini o s. Charitas sljedeće: „A vi ste zamijenili prijašnju sestru? Znate kadgod je došla nekim poslom, a ja ju nisam mogao odmah uslužiti, ponudio sam joj da sjedne i pričeka. Međutim, nikada, ali baš nikada, nije sjela, nego je uvijek uspravno stojeći pričekala da završim posao i da riješim njezine potrebe. Čudio sam se, jer posljednjih godina, kada je već teže hodala, nije bilo lako stajati deset do petnaestak minuta i čekati, a ponekad nisam mogao prekidati posao. No, to je bila njezina odluka koje se ustrajno držala”.

Ana s. M. Polikarpa Paitz (1911. - 1929.)

Još jedan mladi život ugrađen je u povijest grada. U Đakovu je 18. svibnja 1911. godine rođena Ana Paitz. Otac joj je bio Antun, po zanimanju stolar, rodom iz Vinkovaca, a majka Helena, rođena Schmidt. Krstio ju je župnik i dekan Pavao Gjelatović. Vjerojatno zbog očeve službe Ana je u Vukovaru završila Žensku stručnu školu, a u Đakovu pohađala Žensku građansku školu. U samostan je stupila 21. srpnja 1926. godine. Kao kandidatice nastavila je srednju školu, ali ju je na iznenađenje svih, pa i sebe same, morala prekinuti. Podmukla bolest razarala je njezin organizam. Prihvatila ju je kao poziv Božanskoga Spasitelja i potpuno se predala u njegove ruke. Iako je bila tako teško bolesna primljena je bila u novicijat. Dobila je ime s. Polikarpa, jer tako se zvao njezin ujak koji je bio redovnik Družbe Božje Riječi i kao misionar u Kini tamo i umro. (Vidi ovdje bilješku br. 44). Umrla je 20. veljače 1929. godine.

Osim ovih sestara u samostan su stupile još tri djevojke također rođene Đakovčanke, ali su nakon položenih zavjeta istupile iz Reda. Navest ću ovdje samo njihove osnovne podatke, jer svojim životom, ne samo u samostanu nego i kasnije, zadužile su svoj rodni grad. To su:

Zora-Justina Schön, s. **PANKRATIA**

rođena 27. 8. 1887. u Đakovu

ušla u samostan 2. 7. 1903.;

prve zavjete položila 28. 8. 1907. Istupila 20. 4. 1921.

Juliana Kramoster s. **M. WILHELMINE**

rođena 13. 7. 1887. u Đakovu

ušla u samostan 2. 8. 1903. Otpuštena 4. 7. 1909.

Marija Alt s. **M. EUFRASIA**

rođena 10. 9. 1910. u Đakovu

ušla u samostan 25. 11. 1932.

prve zavjete položila 30. 10. 1935. Istupila 20. 11. 1952.

Zaključak

Čovjek se rađa i živi određeni broj godina u mjestu rođenja. Kod nekih osoba je to veoma kratko, dok se drugi cijeli život „ne maknu” iz rodnoga mjesta. Kako smo vidjeli iz ovoga prikaza većina od ovih 14 Đakovčanki je svoj život provela daleko od rodnoga grada, ali nikada ga nije zaboravila. Većini sugrađana ostale su potpuno nepoznate, kao i trojica redovnika.

Zanimljivo da su sva ova duhovna zvanja potekla iz obitelji koje su njemačkoga porijekla. Nije to ništa neobično kada se uzme u obzir da je Družba milosrdnih sestara sv. Križa također stigla iz inozemstva, iz Švicarske, da se dugi niz godina u provinciji uglavnom govorilo njemački, da je sva korespondencija sa kućom Maticom, sve do šezdesetih godina prošloga stoljeća, pisana njemačkim jezikom, da je veliki broj sestara bio rodom iz austro-ugarskih zemalja te da im je materinski jezik bio njemački. Zato se ovim djevojkama bilo lakše odlučiti ući u zajednicu. No, svaka se uvijek predstavljala da je Hrvatica iz Đakova, pa su i prezimena pisale hrvatskim alfabetom.

U stopedeset godina postojanja Hrvatske provincije kroz đakovački samostan prošlo je više od tisuću i pol sestara, te ako se tome pridodaju kandidatice koje su dolazile i odlazile, bilo je gotovo dvije tisuće djevojaka koje su dulje ili kraće vrijeme boravile u Đakovu. Svaka od njih, a pogotovo ove nepoznate Đakovčanke, ugradila je svoj život u dobrobit ovoga grada. Svaka je dio svoga života darovala ovome gradu. U ovih desetak Đakovčanki uključena je svaka, bez obzira je li ustrajala u zvanju ili krenula drugim putem.

Zašto se više nijedna djevojka iz Đakova nije opredijelila za život Milosrdne sestre sv. Križa, ostaje tajna. Možda budućnost donese i takva iznenađenja.

SUMMARY

Estera Radičević

SISTERS OF MERCY OF THE HOLY CROSS BORN IN ĐAKOVO

Based on archival materials and other literature the article presents the contribution of the Sisters of Mercy of the Holy Cross who were born in Đakovo. They utilized their talents to contribute to the prosperity of their hometown in the field of culture, humanitarianism and religion. There were fifteen sisters, and the last one died in 2015. Sadly, for a long time there weren't any girls from Đakovo that felt the call to be a Sister of Mercy.